ÖNEMLİ BİR BİYOGRAFİK ESER "EŞ - ŞAKÂİKU'N-NUMANİYYE"

Zülfikar GÜNGÖR

Ankara Üniv. İlahiyat Fak. Araştırma Görevlisi

GİRİŞ:

Türklerin İslâm'ı kabulü ile birlikte, bütün toplumsal hayatlarında olduğu gibi, kültür ve edebiyat sahasında da önemli değişim ve gelişmeler meydana gelmiştir. Milletimizin kitleler halinde İslâm'ı kabul tarihi olan X. asırdan günümüze kadar geçen yaklaşık bin yıllık zaman diliminde muazzam edebi eserler ve çok sayıda edebi türler ortaya konmuştur.

İslam'ı kabulle birlikte; bu dinin evrensel mesajı ve bütün insanlığa kucak açması, bu dini kabul eden toplumlarda ümmet bilincinin doğmasına neden olmuştur. Toplumda meydana gelen ümmet bilinci, edebi eserlere de yansımış; bunun için İslam'ı kabulle birlikte başlayan edebi döneme A. Sırrı Levend haklı olarak **"Ümmet çağı edebiyatı"** adını vermiştir.(1)

Ümmet çağı denilen bin yıllık edebi geleneğimiz sonucu çok önemli eserlerin meydana getirilmiş olduğunu ifade etmiştik. Bu dönemin kaynaklarını başlıca şu şekilde tasnif etmek mümkündür:

1-Şuara tezkireleri: Bu eserler şairleri anlatan kitaplardır. Bu konuda Mevlevi şairleri, Enderun şairleri, Tekirdağ şairleri gibi özel tasniflerin yapıldığı çalışmalar da mevcuttur.(2)

(1) Bkz. A. Sırrı Levend, **Türk Edebiyatı Tarihi**, I, 28.

(2) Bu konuda enderli toplu bilgi için bkz. Haluk İpekten, **Türk Edebiyatının Kaynaklarından Türkçe Şuara Tezkireleri**, A.Ü. Fen-Edebiyat F., Erzurum-1989.

2- Osmanlı tarihlerinde, özellikle **Künhü'l-Ahbar, Fezleke** gibi tarih kitaplarında yer alan biyografyalar.

3- **Hadikatü'l-Müluk, Hadikatü'l-Vuzera, Devhatü'l-Meşayih, Halifetü'r-Rüesa, Riyazü'n,-Nükeba, Hamiletü'l-Kübera** gibi padişah, sadrazam, şeyhulislam, nakibü'l-eşraf, reisü'l-küttab, darü's-saade ağaları gibi şahısların biyografyalarını toplayan eserler.

4- **Tezkiretü'l-Hattatin, Atrabu'l-Asar** gibi hattatların, musiki üstatlarının mesleklerine göre ayrı ayrı biyografyalarını toplayan eserler.

5- **Vefeyat, Hadikatü'l-Cevami** gibi kişilerin yalnız ölüm tarihlerini ve yerlerini bildiren eserler.

6- İllerde yetişen alim, şeyh, şair v.b. tanınmış kişileri anlatan biyografyalar.

7- **Tezkiretü'l-Evliya, Menakibname, Silsile-name** gibi velilerin, tarikat ulularının, şeyhlerin kerametlerini anlatan eserler.

8- **Keşfü'z-Zunûn, Esmaü'l-Müellifin** gibi bibliyografik eserler.(3)

Yukarıdaki tasnifi veren A. Sırrı Levend, bu kaynakların ikinci sırasında, ümmet çağı edebiyatımızın en önemli kaynaklarından olan, önemli bir biyografik eserin adını da vermektedir. Bu eser; Osman Gazi'den başlayarak 1896 yıllarına kadar yaşamış ülema, meşayih ve şuaranın biyografilerini toplayan **Eş-Şakâiku'n-Numaniye** ve bu kitabın çeviri ve zeyilleridir.

Biz bu çalışmamızla, özellikle Osmanlı dönemi edebiyat, tarih ve tasavvuf araştırmalarının en önemli kaynağı olan bu kitabı, zeyl ve tercümeleri ile birlikte tanıtacağız.

I- EŞ-ŞAKÂİKU'N-NUMANİYYE'NİN MÜLLEFİ

Bu önemli biyografik eseri bizlere kazandıran şahıs Osmanlı devleti içinde yetiştirdiği alimlerle tanınan "Taşköprülüler" ailesine mensuptur.(4) Bu aile, Kastamonu vilayetinin Taşköprü kasabasında yerleşmiş olduğu için, buraya nisbetle "Taşköprî-zâdeliler"(5) adıyla anılmaktadır.

Eş-Şakâik adlı eserin müellifi bu ailenin en meşhur ferdi olan Taşköprî-zâde İsamüddin Ahmed Efendi'dir. Künyesi "Ebu'l-Hayr"dır. 14 Rebiü'l-Evvel 901 (2 Kanun-ı Evvel 1495)'de Bursa'da doğan müellifin babası, büyük bir alim ve İstanbul kadısı olan Muslihiddin Mustafa Efendi'dir.

Kur'an ve Arapça ile ilgili ilk bilgileri babasından alan müellif, Bursa, Amasya, İstanbul gibi şehirlerde ilmî gelişmesini devam ettirmiştir. Hocalarından bazıları; amcası Kıvameddin Kasım başta olmak üzere Fenarî Muhyiddin Çelebi, Mirim Çelebi, Yavuz dönemi kazaskerlerinden Seydi Efendi'dir.

---

(3) Bu tasnif için bkz. A. Sırrı Levend, age. I, 249-250. Bu tasnif oradan kısaltılarak alınmıştır.

(4) Bu aile ve bu aileden yetişen ünlü alimler hakkında bilgi için bkz. M. Münir Aktepe, **"Taşköprü-zâde"**, **İ.A.**, XII/1, 41-46.

(5) Bu ifade Taşköprî-zâde veya Taşköprü-zâde şeklinde kaynaklarda geçmektedir. Biz iktibaslarımızda aldığımız kaynaktaki kullanımı yazdık. Kendi cümlelerimizde ise nisbet ifadesi olması dolayısıyla Taşköprî-zâde kullanımını tercih ettik.

Devrinin gerektirdiği yüksek tahsilini tamamlayarak, Receb 931 (Mayıs 1525)'de 25 akçe ile Dimetoka Oruç Paşa Medresesi'ne müderris olarak atanmıştır. Böylece babası gibi ilmiye sınıfına dahil olan Ahmed Efendi, değişik tarihlerde İstanbul Hacı Hasan Medresesi, Üsküb İshak Paşa Medresesi, İstanbul Kalenderhane Medresesi, Mustafa Paşa Medresesi, Edirne Üç Şerefeli Medrese gibi öğretim kurumlarında hocalık yaptıktan sonra, 23 Rebiü'l-Evvel 946 (8 Ağustos 1539)'da İstanbul Semaniye Medresesi müderrisliğine yükselmiştir. 11 Şevval 951 (26 Kanun-ı Evvel 1544) tarihine kadar bu görevi ifadan sonra, Edirne Sultan Bayezid Medresesi'ne müderris olarak atanmıştır. 26 Ramazan 952 (1 Kanun-ı Evvel 1545)'de atandığı Bursa kadılığı ile müderrislikten ayrılmışsa da, bu görevinden azli üzerine yeniden 18 Receb 954 (3 Eylül 1547)'de Sahn müderrisi olmuştur. İstanbul kadılığına atandığı 17 Şevval 958 (18 Teşrin-i Evvel 1551) tarihinde, 931 (1525)'de başlayan müderrislik yaşamı sona ermiştir. İstanbul Kadılığı'ndan ise, gözlerinin ama olması sonucu 17 Rebiü'l-Evvel 961 (20 Şubat 1554)'de ayrılmak zorunda kalmıştır.(6)

Şer'î ilimlerle meşgul olmasının yanısıra, aynı zamanda bir mutasavvıf olan müellifin bu yönü ile ilgili olarak **Mevzuatu'l-Ulum** adlı eserinin sonuna, Ataî'nin **Eş-Şakâiku'n-Numaniyye Zeyli**'nden alınarak kaydedilen tercüme-i halinde şu bilgi yer almaktadır:

"... Ulûm-ı zâhireyi esâtize-i kiram ve cehabize-i fihâmdan ahz edib her fende sened-i'âlî ve nâ'il-i 'âli'lâl-i mekâsid ve me'âli olduğu gibi silsile-i 'aileyye-i Nakşibendiyeye dahi yolundan intisab ve a'yân-ı meşâyihden birinin feyz-i nazarını iktisab eyleyib kut-ı riyazetle guhendaz bend-i vücûd u himmet-i pirân-ı tarikat ile vâsıl-ı ser-menzil-i maksud olmuş idi."(7)

Aynı zamanda iyi bir hattat olan müellif, sülüs, ta'lik ve nesih yazıda mahirdir. O hattatlığını, aynı zamanda hayır severliği ve cömertliği için bir araç olarak kullanmıştır. Bu konuyle ilgili olarak; onun talebe okuttuğu dönemlerde, her sene **Tefsir-i Kadı Beyzâvî** adlı eseri yazarak elde ettiği parayla Ramazan gecelerinde talebeye yemek verdiği anlatılmaktadır.(8)

İstanbul Kadılığı'ndan ayrıldığı 961 (1554) tarihinden vefat tarihi olan 30 Receb 968 (13 Nisan 1561) tarihine kadar, ilimle ve kitaplarıyla meşgul olmaya devam etmiştir. Hatta kendisine ölümsüz bir şöhret kazandıran ve bizim bu çalışmamızın da konusunu teşkil eden meşhur eseri **Eş-Şakâik'i** de bu dönemde yazdırdığı belirtilmektedir.(9)

(6) Müellifin hayatı hakkında daha geniş bilgi için bkz. Taşköprî-zâde Ahmed Efendi, **Mevzuatu'l-Ulum**, II, 713-717; M. Münir Aktepe, aynı yer, s. 42-43; Harun Tolasa, "Taşköprî-zade Ahmet Efendi", **T.A.**, XXX, 484-485.

(7) Taşköprî-zâde Ahmed, age, II, 715.

(8) Bkz. Taşköprî-zâde Ahmed, age, II, 715

(9) Bkz.M. Münir Aktepe, aynı yer, s. 43.

Müellif, bibliyografik ve biyografik olmak üzere eserler kaleme almıştır. Hususiyle tefsir, meânî, kelam gibi ilim dalları onun kitap telif ettiği sahalardır. Arap edebiyatına da vukufiyeti olan yazarın şiire ait eserleri de vardır. **Osmanlı Müellifleri** adlı eserde Bursalı Mehmet Tahir, müellifin 27 eserinin ismini vermektedir.(10) Taşköprî-Zâde'nin eserleri ile ilgili en geniş bilgi, tesbitlerimize göre M. Münir Aktepe tarafından **İslam Ansiklopedisi**'ne yazdığı maddede verilmiştir. Biz bu bilgiyi buraya bazı kısaltmalarla alacağız. Buna göre yazarın başlıca eserleri şunlardır:

1- Miftahu's-Saade ve Misbahu's-Siyade: Bibliyografik bir eser olup, yazarın oğlu tarafından bazı ekler yapılarak **Mevzuatu'l-Ulûm** adıyla Türkçeye tercüme edilmiştir. O. Rescher tarafından Almanca'ya da tercüme edilen eser basılmıştır. Almanca baskısı İstanbul-1934. Osmanlıca baskısı İstanbul-1315. **Miftahu's-Saade**'nin **Medinetü'l-Ulum** adıyla müellif tarafından yapılmış bir de muhtasarı vardır.

2- Eş-Şakâikü'n-Numaniyye fi Ulemâi Devleti'l-Osmaniyye: Bu kitap yazarın en mühim eseridir. Bu çalışmamızda geniş olarak ele alacağımız için burada ayrıntıya girmiyoruz.

3- Nevadirü'l-Ahbâr fi Menakibi'l-Ahyâr: Üç fasıl halinde tertip edilmiş olan kitabın birinci faslı sahabe ve âbidlerden; ikinci faslı ictihad sahiplerinden; üçüncü faslı ise hükema, müneccim ve tabiblerden bahsetmektedir.

4- Risale fi İlmi Adabi'l-Bahs: Mübahese ve münazara adabına dair bir kitaptır.

5- Haşiye ala Haşiyeti's-Seyyid Şerif ala Şerhi't-Tecrit: Kelama dair bir eserdir.

6- Şerhü'l-Ahlakı'l-Adudiyye

7- Risâle fi'l-Ferâiz: Miras hukuku ile ilgilidir.

8- Şerhu Mukaddimeti's-Salat: Molla Fenarî'nin namaza dair yazdığı bir risalenin şerhidir.

9- Miftahu'l-İrab

10- El-Meâlim fi ilmi'l-Kelam

11- Suretü'l-Halas fi'l-İhlas

12- Er-Risalâtü'l-Camia' li Vasfi'l-Ulumi'n-Nafia

13- Risalât fi'l-Kaza ve'l-Kader

14- Mesâlikü'l-Halas fi Mehâliki'l-Havas

15- El-Cami fi'l-Mantık

16- El- Kavaidü'l-Cümeliyyât fi Tahkîki Mebâhisi'l-Kulliyât(11)

17- Şerhu Hadisi Erbain

18- Haşiye min Evveli Şerhi'l-Miftah li's-Seyyid Şerif Cürcanî

19- Şerhu'l-Fevaidi'l-Gıyasiyye

20- Risale fi Tefsiri Ayâti'l-Vudu

21- Risaletü'ş-Şifa fi Devâi'l-Veba: Mısır'da basılmıştır.(12)

(10) Bkz. Bursalı M. Tahir, **Osmanlı Müellifleri**, I, 455.

(11) Bu kitabın ismi Münir Aktepe tarafından İ.A. XII, 44'de "El-Kavâidü'l-Câliyât fî Tahkîk Mebahis El-Külliyât" şeklinde gösterilmiştir. Ancak **Mevzuâtu'l-Ulûm**, II, 716 ve **Osmanlı Müellifleri** I, 346 (Matbaai Amire, İst. 1333) de ise metinde verdiğimiz gibi gösterilmektedir. Kanatımızca doğrusu da böyledir.

(12) M. Münir Aktepe, agm, s. 43-44.

II. EŞ-ŞAKÂİKU'N-NUMANİYYE ADLI ESER

Biyografi sahasının ölümsüz ürünlerinden biri olan bu eser, müellifinin adını da ölümsüzleştirmiş olup, edebiyat ve tarih çalışmalarımız için önemli bir kaynaktır. Müellifin gözlerinin görmediği bir dönemde vucuda getirilen bu eserin imla ettirilmesi 30 Ramazan 96 (16 Temmuz 1558) Cumartesi günü bitmiş ve 26 Şevval (11 Ağustos)'da mukabelesi tamamlanmıştır.(13)

Bu eserin önemini ortaya koyan en açık örnek ise; daha yazıldığı zaman diliminde büyük rağbet görmesi, terceme ve zeyillerinin yapılmaya başlanmış olmasıdır. Daha yazarının sağlığı sırasında, XIV. asrın ilim adamı Aşık Çelebi ile başlayan bu esere zeyil yazma işi, birinin bıraktığı yerden diğerinin devam etmesi ile XX. asır başında ölen Fındıklılı İsmet'e kadar devam etmiştir. Böylece Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşundan itibaren yetişen medrese ve tekke mensuplarını, şairleri ve devlet adamlarını ele alan muazzam bir kaynak meydana gelmiştir.

Bu önemli kaynak eserin tam adı; **Eş-Şakâiku'n-Numaniyye fi Ulemâi Devleti'l-Osmaniyye** olup, Arapça yazılmıştır. Osmanlı devleti'nin kurucusu olan Osman Gazi'den başlayarak, XVI. asra kadar yaşamış on padişahın döneminde yetişen ulema ve meşayih on tabaka şeklinde bu eserde anlatılmıştır. Kitapda bizim tesbitlerimize göre 513 kişinin biyografisi yer almaktadır.(14)

Eş-Şakâik'in Arapçası İbn-i Hallikân'ın **Vefeyâtü'l-A'yân** adlı eserinin kenarında (Bulak 1299, 1310), Oskar Recher tarafından yapılan Almanca tercümesi ise, İstanbul'da 1927'de neşredilmiştir(15). Ayrıca Arapça olarak diğer bir baskısı ise, Ali b. Bali'nin **El-Ikdu'l-Manzum fi Zikri Efadili'r-Rum** adlı zeyli ile birlikte Lübnan'ın Beyrut şehrinde 1395 (1975) yılında yapılmıştır.(16)

---

(13) Behcet Gönül, "İstanbul Kütüphanelerinde Al-Şakaik al-Numaniyye Tercüme ve Zeyilleri", **Türkiyat Mecmuası,** VII-VIII, 141.

(14) A. Sırrı Levend bu sayıyı 150 şeyh ve 371 bilgin olmak üzere 521 olarak göstermiştir. (Bkz. A.S. Levend, age, s. 353) Harun Tolasa da A.S. Levend'in sayısını aynen aktarmıştır. (Bkz. Harun Tolasa, agm. s. 485) M. Münir Aktepe **İ.A.**'de bu sayıyı 502 olarak belirtirken (Bkz. M.M. Aktepe, agm, s.43), M. Tayyib Gökbilgin ise, bu sayıyı "Bu büyük eserde alimlerden 300 ve şeyhlerden 200 kişinin..." sözleriyle 500 olarak vermiştir. (Bkz. M.T. Gökbilgin, "Taşköprû-zade ve İlmi Görüşleri I", **İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi,** VI/1-2, s. 128) Ancak biz eserin hem Lübnan'da yapılmış olan Arapça baskısında, hem de Mecdî Efendi tarafından yapılan **Hadâikü'ş-Şakâik** adlı tercümede yaptığımız incelemede bu sayıyı yukarıdaki gibi tesbit ettik. Kanaatimize göre bu tesbitimiz daha doğrudur.

(15) Behcet Gönül, agm, s. 141; A.S. Levend, age, s. 354

(16) Taşköprî-zâde, **eş-Şakâikü'n-Numaniyye fi Ulema-i devleti'l-Osmaniyye,** Daru'l-Kütübi'l-Arabi, Beyrut-Lübnan-1395/1975.

Müellif kitabının mukaddimesinde te'lif sebebini açıklarken, uzun zamandan beri Anadolu'da yetişen ulemanın hayat ve menâkıbını incelediğini ve bazı fazilet ve kemal sahiblerinin ricası üzerine de bu eseri yazmaya karar verdiğini ifade etmiştir.(17) Eserde anlatılan şahıslardan bazıları hakkında geniş bilgi verilirken, bazıları hakkında ise, ancak bir iki satırlık bilgi verilmiştir. Özellikle Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinde yaşamış alim ve şeyhler hakkındaki bilgiler çok muhtasardır. Hatta sadece şahıs ismi ve tarikatı belirtilmiştir. Bunlardan bir iki örnek vermek istiyoruz:

"Eş-Şeyh el-Ârifî bi'llâh Baba Nuhayis el-Ankaravî: O da aynı şekilde Hacı Bayram ashabındandır ve ondan ahz-i tarîk etmiştir k.s."

"Eş-Şeyh el-Ârifî bi'llâh Selahaddin el-Bolevî: O da aynı şekilde Hacı Bayram ashabındandır ve ondan ahz-i tarîk etmiştir k.s."

Eş-Şeyh el-Ârifî bi'llâh Muslihi'ddin Halife: O da aynı şekilde Hacı Bayram'dan ahz-i tarîk etmiştir ve onun yanında irşad mertebesine yükselmiştir k.s."(18)

Eserde yer alan on tabakadan en az sayıda şahıs biyografisine yer verileni 3. tabaka olan Sultan Murad dönemidir. Bu dönemde sadece altı şahsın biyografisi yer alırken, 1. tabakada ise, yedi şahsa yer verilmiştir. Bir örnek olarak tercüme-i halleri ilk üç tabaka içerisinde anlatılan yirmi dört şahsın isimlerini aşağıya kaydediyoruz:

1. Tabaka

Sultan Osman Dönemi Uleması

El-Mevla Edebali, El-Mevla Dursun Fakih, El Mevla Hattab b. Ebi'l-Kasım el-Karahisarî. El-Mevla Aşık Paşa, El-Mevla Elvan Çelebi, Şeyh Hasan.

2. Tabaka

Sultan Orhan Dönemi Uleması

El-Mevla Davud el-Kayserî, El-Mevla Tacüddin el-Kerderî, El-Mevla Alaüddin el-Esved, El-Mevla Halil el-Candarî, El-Mevla Muhsin el-Kayserî, El-Mevla el-Arifi bi'llâh Geyikli Baba, El-Mevla Karaca Ahmed, El-Mevla el-Arifi bi'llâh Ahi Evran, El-Mevla Musa Abdal, Eş-Şeyh El-Meczub Abdal Murad, Eş-Şeyh el-Meczub el-Meşhur bi-Doğlu Baba.

3. Tabaka

Sultan Murad Dönemi Uleması

El-Mevla Mahmud el-Kadı, El-Mevla Cemalü'ddin el-Aksarayî, El-Mevla Burhanüddin Kadı-i Erzincanî, El-Mevla el-Hacı Bektaş, Eş-Şeyh Muhammed el-Küşderî, Eş-Şeyh el-Meczub el-Ma'ruf bi- Pustin püş.

Bu kaynak eser daha önce de ifade ettiğimiz gibi, çok büyük rağbet görerek hemen tercüme ve zeyilleri yapılmıştır. Bizim tesbit edebildiğimiz **Eş-Şakâik** tercümeleri ve bunlarla ilgili bilgiler şöyledir:

(17) Bkz. Taşköprî-zâde, age, s.5. Kendisinden bu eseri yazmasını isteyen şahsın, Zenbilli Ali Efendi olduğuna dair **Şakâik** mushalarından birinde bir kayıt olduğunu Behcet Gönül zikretmektedir. Bkz. Behcet Gönül, agm, s. 136'da 2 nolu dipnot.

(18) Taşköprüî-zâde, age, s. 47.

III. EŞ-ŞAKÂİK TERCÜMELERİ

Bu kitabın tercümelerinden iki tanesi müellifinin izni alınarak yapılmıştır. Ancak yapılan bütün tercümeler içerisinde en mükemmeli ise, Mehmet Mecdi Efendi'nin **Hadaikü'ş-Şakaik** isimli eseridir. **Şakaik** tercümeleri ile ilgili en geniş bilgi, tesbitimize göre Behcet Gönül'ün makalesinde yer almaktadır. Sözkonusu makalede sekiz adet tercüme ve mütercim hakkında bilgi verilmiştir. A.S. Levend ise, bu eserin tercümelerinden yalnızca dört tanesini kısaca tanıtmıştır.(19)

Biz burada Behcet Gönül'ün sözkonusu makalede bilgi verdiği sekiz tercümeyi tanıtmaya çalışacağız.

1- Muhtesib-zade Muhammed Haki, **Hadâiku'r-Reyhan:**

Muhtesib-zade M. Haki Belgrad'lıdır. Orada doğup büyümüş, 948 (1541)'de tahsile çıkıp Edirne'ye gelmiş ve Husamiye Medresesi'ne danişmend olmuştur. Edirneli Veled Çelebi'nin kadılığı sırasında bir müddet Belgrad Mahkemesi'nde çalışmış, orada Yusuf-ı Sineçak ile tanışmıştır. 948 (1560) başlarında İstanbul'a gelerek Receb'in ilk günlerinde Taşköprî-zâde ile görüşerek, eserin tercümesi için izin almıştır.

942 (1564) tarihini taşıyan nushanın sonunda eserin adının **Hadaikü'r-Reyhan** olduğu şöyle kaydedilmiştir:

"Yetmiş ikide idi pes hengam
Tercüme emri olmuştu tamam

*Aslıdır çün **Şakâikü'n-Numân***
*Buna dendi **Hadâiku'r-Reyhân**"*

İstanbul kütüphanelerinde bu tercümenin tesbit edilmiş 17 nüshası vardır.

2. Derviş Ahmed Efendi, **Ed-Devhatü'l-İrfaniyye fi Ravzati'l-Ulemâ'ı Osmaniyye:**

Kahire Hidiv kütüphanesi kataloğunda, böyle bir Şakaik tercümesi olduğu kaydedilmektedir. Hicri 972'de tamamlanan tercümenin mütercimi hakkında bilgi mevcut değildir.

3- Muhammed b. Sinaneddin Yusuf, **Menakibü'l-Ulema:**

Muhaşşî şöhreti ile bilinen Amasyalı Sinanüddin Yusuf Efendi (893-986)'nin küçük oğludur. Recep 971 (Şubat 1564)' de Davut Paşa Medresesi'ne müderris olmuştur. Daha başka yerlerde de bu görevi yapmış ve Rebiu'l-Âhir 989 (Mayıs 1581)'de ölmüştür. Sarıgüzel Mescidi hazîresinde babasının yanına gömülmüştür.

4- Seyyid Mustafa, **Hakâikü'l-Beyân fi Tercümeti Şakâiku'n-Numan:**

Mütercimi hakkında herhangi bir bilgi olmayan bu tercümenin İ.Ü. kütüphanesi TY. Nr. 6192'de kayıtlı bir nüshası vardır. Bu nüshanın önsözünde verilen bilgilere göre mütercim bazı eklemeler de yapmıştır. Eser II. Selim dönemi alimlerini de muhtevi olması bakımından aynı zamanda zeyl niteliği de taşımaktadır.

(19) A.S. Levend'in tanıttığı tercümeler şunlardır: Muhtesib-zade Belgrad'lı Mehmed Hâkî'nin **Hadâikü'r-Reyhân,** Edirneli Mehmet Mecdî'nin **Hadâikü'ş-Şakâik,** Amasyalı İbrahim b. Ahmed'in **el-Hadâik,** mütercimi belirtilmeyen **Hakâikü'l-Beyan fi Tercümeti Şakaikü'n-Numan.** (Bkz. age, s. 354-355)

5- İbrahim b. Ahmed el-Amasî, **El-Hadâik:**

Mütercimin annesi; **Eş Şakâik**'te 9. tabaka uleması arasında zikredilen Şeyh Muhiddin Amasî'nin kızı, babası ise, Ahmed isminde bir zat olup hakkında bilgi yoktur. Amasya'da doğan mütercim, dayısı Şeyh Abdurrahim'den ilk tahsilini yapmıştır. Devrin Amasya müftüsü Köprücük-zâde'nin danişmendliğinde bulunmuş, daha sonra Bursa'ya gelmiştir. Ayrıca Niksârî-zâde Emir Hasan Efendi ve Muallim-zâde Ahmed Çelebi gibi zatlardan ilim tahsil etmiştir. İstanbul'da Arap-zâde Mehmet'de mulazim olduktan sonra, Amasya, Sonisa gibi yerlerde müderrislik yapmıştır.

Daha sonra atandığı Amasya kadılığı sırasında **Eş-Şakâik**'i Türkçe'ye çevirmiş ve tercümeyi Cemaziyyü'l-Âhîr 998 (Mayıs 1590) sonlarında tamamlamıştır. Bu tercümenin Millet Kütüphanesi Ali Emiri Tr. 727 numarada kayıtlı bir nüshası mevcuttur.

6- Muhammed b. Yusuf el-Çerkeş:

Beyrut Kalesi dizdarı olan mütercim 1098 (1686)'dan sonra vefat etmiştir. Hakkında fazla bilgi yoktur. Bursalı Mehmet Tahir[20] **Şakâik'i** harfiyyen tercüme ettiğini belirtmekteyse de, İ. Kütüphanelerinde herhangi bir nushasına rastlanmamıştır.

7- Aşık Çelebi:

Asıl adı Pir Mehmed olan Aşık Çelebi, 926 (1520)'de Prizren'de doğmuştur[21]. II. Beyazıt devri kazaskerlerinden Müeyyed-zâde'nin kızının ve muhtelif kadılıklarda bulunan Seydi Ali'nin oğludur. Babasının Filibe kadısı iken ölümü üzerine (941/1534) İstanbul'a gelerek Taşköprî-zade, Ebu's-Suûd ve Fenari Muhyiddin gibi meşhur alimlerden ilim tahsil etmiştir.

Silivri, Priştine, Serfiçe, Narda, Alaiye, Niğbolu, Çernovi ve Kırtova kadılıklarında bulunmuştur. **Tezkiretü'ş-Şuara**'sından başka, **Şakâik Tercümesi** ve ayrıca bu esere yazdığı bir de zeyli bilinmektedir. **Zigetver-nâme, Şerhu Hadis-i Erbain, Manzume-i Şehrengiz** ve mürettep **Divan'ı** diğer eserlerinden bazılarıdır. Ayrıca tercüme eserleri de vardır.

Aşık Çelebi hazırladığı **Şakâik** tercümesini eserin müellifine gösterince onun, **"Mevlana biz de Türki gibi yazmıştık, bi-hude zahmet ihtiyar itmişsiz"** dediği belirtilmektedir. Aşık Çelebi tercümesinin hiç bir nushası bilinmemektedir.

8- Edirneli Mehmet Mecdi, **Hadâikü'ş-Şakâik:**

Mütercim Edirnelidir. Babasının adı Abdullah'dır. Dönemi alimlerinden Kaf Ahmed Çelebi'nin danişmendi, daha sonra da Karamanî Mehmet Efendi'nin mülazimi olmuştur. Kadılık görevlerinde de bulunan Mecdi Efendi, telif-tercüme bir çok eser kaleme almıştır. Aynı zamanda şair olup, gazellerini toplayan bir **Divançe'si** bulunmaktadır.

(20) Bursalı M. Tahir, **Osmanlı Müellifleri** III, 106.

(21) Bursalı M. Tahir, Beyânî, Latifî ve Kınalı-zâde tezkirelerini kaynak göstererek Bursa'da doğduğunu belirtmiştir. Bkz. Age, III, 19.

İstanbul'da 1591 yılında vefat ederek Edirnekapı dışında Emir Buhari Dergahı civarına defnedilen mütercim, asıl şöhretini **Hadâikü'ş-Şakâik** adlı **Şakâik** tercümesi ile sağlamıştır. Bu tercümeyi yaparken, eserin yazıldığı 965'den 995'e kadar kaleme alınmış zeyillerden, Latifî ve Aşık Çelebi tezkirelerinden faydalanmış, yeryer mensur ve manzum ilavelerle tercümeye edebî bir hüviyet kazandırmıştır.

Mecdî Efendi'nin bu tercümesi 1269 yılında İstanbul'da basıldıktan sonra daha çok kullanılmaya başlanmıştır. Daha sonra bu baskıdan faksimile olarak neşir yapılmış ve Doç. Dr. Abdulkadir Özcan'ın yayına hazırladığı bu tercüme bazı zeyillerle birlikte Çağrı Yayınları tarafından yayımlanmıştır.(22)

Eş-Şakâik tercümeleri arasında en meşhuru bu eserdir. Bu tercümenin en önemli özelliği, eserin aslının tertibine uygun bir şekilde her padişah dönemi bir bölüm olarak ele alınarak düzenlenmiş olmasıdır. Yaptığımız incelemeye göre 513 âlim ve meşayihin biyografisi hakkında bilgi verilmiştir. İ. Kütüphanelerinde tesbit edilebilen beş nüshası vardır.(23)

IV. EŞ-ŞAKÂİK ZEYİLLERİ

Bir esere zeyil yazma, özellikle Osmanlı uleması arasında yaygın bir gelenek olarak gözükmektedir. Zeyl; kelime anlamı itibariyle, kuyruk, ek, ilave v.b. anlamlara gelmektedir. Bir eserin zeyli, onun devamı olarak yazılan kitap demektir. Bazı müellifler, önemli gördükleri eserlerin uslubuna uygun olarak o esere ek olarak kitap yazmışlardır. Yazılan bu kitaba **"zeyl"** adı verilirken, bu işe de **"tezyil"** denilmektedir. Katip Çelebi'nin **Keşfu'z-Zunûn,** Mustakim-zade Süleyman Sadettin'in **Devhatü'l-Meşayih,** Resmi Ahmed'in **Halifetü'r-Rüesa** v.s. isimli eserleri kendilerine zeyl yazılan kitaplardan bazılarıdır.

Eş-Şakâik de, alimler tarafından kendisine zeyl yazılacak değerde eserlerden görülerek, bir çok zeyilleri yazılmıştır. Burada bu zeyillerden tesbit edebildiklerimizi tanıtmaya çalışacağız:

1- Aşık Çelebi, **Temimmetü'ş-Şakâiki'n-Numaniyye:**

Taşköprî-zâde'nin talebesi olan bu şahıs hakkında daha önce bilgi verdiğimiz için burada bunları tekrar etmeyeceğiz. Aşık Çelebi 976 (1568)'da Kırtova kadılığından azli sırasında bu zeyli Arapça olarak yazmıştır. Bu eserde 42 kişinin biyografisi anlatılmıştır. İ. Kütüphanelerinde tesbit edilen iki nüshası vardır. Eser II. Selim devri ortalarına kadar gelmektedir.(24)

---

(22) Çağrı Yayınları'nda çıkan bu eserde Mecdî'nin çevirisinin yanısıra şu zeyiller yer almıştır: Nev'î-zâde Atâî'nin **Hadâikü'l-Hakâik fi Tekmileti'ş-Şakâik,** Şeyhî Mehmed Efendi'nin **Vakayiü'l-Fuzala,** Fındıklılı İsmet Efendi'nin **Tekmiletü'ş-Şakâik fi Hakkı Ehli'l-Hakâik bkz. Şakâik-i Numaniyye ve Zeyilleri** I-V, Haz. Doç Abdulkadir Özcan, Çağrı Yay., İstanbul-1989. Ayrıca yukarıdaki bilgiler için bkz. Age, I, s. IV-XVI; Behcet Gönül, agm, s. 151.

(23) Şakâik tercümelerinin bu ve diğer bilinen nüshalarının özellikleri için bkz. Behcet Gönül, agm, s. 146-153.

(24) Behcet Gönül, agm, s. 155; A.S. Levend, age, s. 355-356.

2- Ali b. Bali **El-'Ikdu'l-Manzum fi Zikri Efadili'r-Rum:**

Budapeşte (Budin) kadısı iken vefat eden Alaiyye'li Uzun Bali Efendi'nin oğlu olup, 934 (1527)'de doğmuştur. Babasından ve zamanının meşhur alimlerinden ders görmüş, değişik yerlerde müderrislik ve kadılık yapmıştır. Maraş kadısı iken Recep 992 (Temmuz 1584)'de vefat etmiş ve Alau'd-Devle Camii haziresine gömülmüştür.

Şakâik'e yazdığı zeyil'den başka şu eserleri vardır: **Nâdiretü'z-Zemen fi Tarihi'l-Yemen, Haşiye-i Şerh-i Miftah mine'l- Belaga, Metn ve Şerh mine's-Sarf, Haşiye ale'l-Hidaye mine'l-Fıkh, Risaletü'ş-Şem'iyye mine'l-Fıkh, Hayru'l-Kelam fi'n-Naksi an Ağlati'l-Avam**

Eş-Şakâik'e yazdığı **El-'Ikdu'l-Manzum** isimli Arapça zeyl, Taşköprîzâde'nin bıraktığı yerden başlayarak kendi dönemine kadar yaklaşık yirmi beş yıllık bir sürede yetişmiş olan 87 alim ve şeyhin biyografilerini muhtevidir. Bu kitap 1299-1310 yıllarında Mısır'da, 1975 yılında ise, **Eş-Şakâik'in** sonunda (s. 323-520) Beyrut'ta basılmıştır. Aynı zamanda Oskar Recher, eserin 1310 tab'ını ve Veliyü'ddindeki yazmayı esas alarak bu zeyli Almanca'ya çevirmiş olup 1934 yılında Stutgard'da neşretmiştir.

İ. Kütüphanelerinde tesbit edilen 14 nüshası vardır. E. Blochet Paris bib. Nas. Schefer yazmaları Nr. 1121'de kayıtlı nüshayı, Amasya Kadısı İbrahim b. Ahmed tarafından yapılmış **El-'Ikdu'l-Manzum** tercümesi olarak göstermektedir.(25)

3- İştibli Hüseyin Sadri:

İstanbul'da Nişancı Mehmet Bey Medresesi'nden azledildikten sonra 993 (1585)'de ölen bu şahsın kaleme aldığı bir **Şakâik** zeylinden bahsedilmekle birlikte, hiçbir nüshası mevcut olmadığından hakkında bilgi sahibi değiliz.

4- Muhammed b. Mustafa Lütfi Begzâde:

Defterdar Lütfi Bey'in torunu ve Meylî mahlaslı Mustafa Efendi'nin oğlu olan bu zat, 995 (1587)'de ölmüştür. Atâî bunun hakkında şu bilgiyi vermektedir: **"Şakâik ulemasını hurufi tehecci üzre tertip ve tebvib ve müteahhirin-i ulema ile her babı teznib etmiş idi. Ve Tezkiret el-Şuara yazıp türki ve tarzi inşa per-dazi kılmış idi. İkisini dahi itmama eyyam müsaid olmadı."**

Bu ifadelerden yarım kalmış bir **Şakaik** Zeyli'nin olduğunu anlıyoruz.

5- Saçlı emir-zade Abdulkadir (Yılancık Efendi):

Saçlı Emir'in küçük oğlu olup, müderrislik, Maraş ve Kütahya'da kadılık yapmıştır. Rebiu'l-Âhir 1000 (Kanun-ı Sâni 1592)'de Yenişehir kadılığından azli sonrası vefat etmiştir. Şakâik'e yazdığı zeyl hakkında herhangi bir bilgi yoktur.

6. Emrullah Mehmet b. Sirek-zâde Muhyi'ddin:

Müderrislik ve kadılık yapmıştır. 945-1008 (1539-1600) yılları arasında yaşamıştır. **Şakaik'e** zeyl yazdığı bilinmekle birlikte, herhangi bir nüshası mevcut olmadığı için hakkında fazla bir bilgi yoktur.

7- Hamitli Karaca Ahmet:

Atâî', 1024 (1615)'de vefat eden bu şahsın bir **Şakâik** zeyli olduğundan bahseder. Bu zeylin herhangi bir nüshası mecvut değildir.

8- Abdulkerim b. Sinan Akhisarî, **Terâcimu Kibâri'l-Ulema ve'l-Vüzera:**

(25) Behcet Gönül, agm, s. 156-158; B.M. Tahir, age, III, 11.

Akhisarlı Sinaneddin Yusûf oğlu olup, 977 (1569)'de doğmuştur. 997 (1589) yılında müderris olmuştur. Ayrıca Yenişehir, Kudüs, Halep, Mısır, Bursa, Edirne ve Galata Kadılıklarında da bulunmuştur. Galata kadılığı görevinden azledildikten iki yıl sonra Recep 1038 (Şubat 1629)'de ölmüştür. Edirnekapı dışında Emir Buhari Tekkesi civarında medfundur.

Abdulkerim b. Sinan yukarıda adı geçen zeylini, önce Arapça yazmış sonra Türkçe'ye çevirmiştir. Bu eserde 7 ulema, 7 sadrazam olmak üzere 14 şahsın teracim-i ahvali yer almıştır.(26)

9- Nev'i-zâde Atâî'. **Hadâikü'l-Hakâik fi Tekmileti'ş-Şakâik:**

Şakâik'in zeyilleri içinde en mükemmelini yazan müellif, şair Nev'î (Ö. 1007-1599)'nin oğludur. Asıl adı Ataullah olup, 1583 yılında İstanbul'un Anadolu Hisarı semtinde doğmuştur. Sağlam bir medrese eğitimi aldıktan sonra 1605'de Cenbaziye Medresesi müderrisliğine atanarak ilmiye ricali arasına katılmıştır.

Müderrislikten kadılığa geçerek Lofça, Babaeski, Varna, Ruscuk, Silistre, Rodoscuk, Hezergrad, Tırhala ve Üsküp'te bu görevi ifa etmiştir. Cemaziyyü'l-Âhir 1045 (Kanun-ı Evvel 1635)'de ölen Atâî İstanbul'da Şeyh Vefa Camii haziresine gömülmüşdür. Müellif, **Şakâik Zeyli**'nden başka, **Hamse** ve **Divan** sahibi bir edip olarak da şöhret bulmuştur. Eserlerinden bazıları şunlardır:

Fıkha dair **el-Kavlu'l-Hâsen fi Cevabı Kavli li-Men,** İstanbul ve özellikle Boğaziçine dair bazı tasvirleri içeren **Saki-nâme, Nefhatü'l-Eshar, Suhbetü'l-Ebkar, Heft-Han ve Hilyetü'l-Efkar** adlı mesnevilerden oluşan **Hamse** ve mürettep **Divan.**

Müellif, Mecdî'nin tercümesi olan **Hadâikü'ş-Şakâik** adlı esere zeyl yazmıştır. Bu zeyli hazırlarken, kendisinden önce yazılan bütün zeyl ve tercümeleri gözden geçirmiş ve Taşköprî-zâde'nin kaldığı yerden kendi bıraktığı yere kadar (965-1044/1557-1635) yetmiş sekiz yıllık dönemi içine alan bir eser meydana getirmiştir. Zeyli hazırlamağa 1042 (1632)'de başlamış, Üsküp kadılığı görevinde iken 1044 (1634) tarihinde tamamlamıştır.

Tertip bakımından **Şakâik'i** esas almış ve her padişah dönemine bir tabaka tahsis ederek, kronolojik bir sıra ile 1000 civarında alim ve tarikat şeyhinin biyografisini vermiştir. Bu zeylin farklı bir özelliği ise; her padişah devrinin tarihî hadiselerini ve dönemin sosyal, siyasî yapısını, medrese ve tarikatların durumunu açıklayıcı bilgiler vermesidir. Diğer önemli bir yanı ise, çağdaşı olan alim ve şeyhler hakkında kendi gözlemlerini ve duyduklarını yazmış olmasıdır. Bu yönleri ile eser orjinaliteye sahiptir.

Dili o devrin geleneğine uygun olarak ağır olmakla birlikte üslubu zarifdir. Daha çok **Zeyl-i Şakâik** diye bilinen bu kitap iki cilt halinde ve 771 sahife olarak İstanbul'da 1268 tarihinde basılmıştır. Bu baskı Doç. Dr. Abdulkadir Özcan tarafından gözden geçirildikten sonra **Şakâik ve Zeyilleri** adlı eserin ikinci cildi olarak yeniden neşredilmiştir.

(26) 3-8. maddelerde verilen bilgiler için bkz. Behcet Gönül, agm, s. 158-161.

İ. Kütüphanelerinde 30 kadar yazma nüshası tesbit edilen bu zeyil, Mektubî-zâde Abdulaziz tarafından **Hadâikü'l-Hakâik Telhisi** adıyla özetlenmiştir. Bu telhis on yedi yıllık bir dönemi ihtiva etmekte olup tamamlanamamıştır.(27)

10- Uşşakî-zâde İbrahim Hasib:

Halvetiyye tarıkatı pirlerinden Hüsameddin Uşşakî neslindendir. İstanbul'da 1071 (1660) yılında doğmuştur. Uşaklı Seyyid Abdulbaki Efendi'nin oğludur. Müderrisliklerde bulunmuş ve 1136 (1723)'de vefat ederek Fatih civarında Nişancı Camii karşısındaki Keskin Dede Mezarlığı'na defnolunmuştur.

Büyük bir cilt halinde Atâî'nin zeyli'ne zeyl yazmıştır. Ayrıca **Siyer-i Nebi** isimli bir eseri de mevcuttur. Müellif bu zeylini Şeyhulislam Feyzullah Efendi'nin isteği üzerine kaleme almıştır. Atâî'nin bıraktığı 1043 (1633) tarihinden başlayarak 1106 (1695)'e kadar getirmiştir. Daha sonra Şehid Ali Paşa'nın teşviki ile her senenin vukuatının sonuna vefayat da ilave ederek 1124 (1712) senesine kadar gelen ikinci bir zeyl hazırlamıştır.

Eser beş tabakaya ayrılmış olup IV. Murad, İbrahim, IV. Mehmed, II. Süleyman ve II. Ahmed zamanında yetişmiş ulema, şeyh ve vüzeraya ait tercüme-i halleri içerir. İ. Kütüphanelerinde 90 adet yazma nüshası tesbit edilmiştir. Bu eserde biyografileri verilen şahısların listesi A. Sırrı Levend tarafından **Edebiyat Tarihi** adlı eserde zikredilmiştir.(28)

11. Şeyhî Mehmet Efendi, **Vakayiü'l-Fuzela:**

Şeyhî mahlası ile tanınmış olan müellif, Halvetiyye'den Şeyh Nuri Efendi hulefasından Simkeş-zâde Feyzi Hasan Efendi'nin oğludur. 1078 (1667)'de İstanbul'da dünyaya gelmiştir. İlk tahsilini babasından aldıktan sonra, medrese tahsilini de tamamlayarak müderris olmuştur. Daha sonra tasavvufla ilgilenmeye başlamış, babasının 1690 yılında ölümü üzerine onun yerine Emir Buhari Tekkesi postnişini olmuştur. Uzun yıllar burada şeyhlik yaptıktan sonra 1145 (1732-33)'de ölmüştür.

Aynı zamanda Şeyhî mahlasıyla şiir de yazan müellif, çağdaşı olaş Uşşakî-zâde'nin yazdığı zeyli beğenmeyerek Atâî'nin zeyline zeyl yazmıştır. **Vakayiü'l-Fuzela** isimli bu zeyl üç cilt halinde hazırlanmıştır. Birinci cilt, 1043-1098 (1633-1687) yıllarında yaşayan IV. Murad, Sultan İbrahim ve IV. Mehmet devri; ikinci cilt, 1098-1130 (1687-1718) seneleri arasında hüküm süren II. Süleyman, II. Ahmed, II. Mustafa ve III. Ahmed dönemi; üçüncü cilt ise, 1131-1143 (1718-1730) yılları içindeki III. Ahmet'in saltanatının sonuna kadar olan süreyi içermektedir. Eserin üçüncü cildi müellifin vefatı sonrası, oğlu Hasan tarafından babasının notlarının temize çekilmesi sonucu hazırlanmıştır.

(27) **Şakâik-i Numaniyye ve Zeyilleri**, II, s. V-VII; B.M. Tahir, age, III, 20-21; Behcet Gönül, agm, 161-164.

(28) A.S. Levend, age, 358-360; Bursalı M. Tahir, age, III, 72; Behcet Gönül, agm, 165-166.

Telif konusunda Taşköprî-zâde ve Nev'î-zâde'nin usulüne göre hareket ederek, her padişah dönemini bir tabaka olarak ele almıştır. Ancak örnek aldığı eserlerden farklı olarak her padişah döneminin sonunda o devirde görev yapmış Kırım Hanları'ndan ve sadrazamlardan sözetmiştir. Ayrıca her dönemin şeyhulislam, Kaptan-ı Derya, Rumeli ve Anadolu kazaskerleri, nakibü'l-eşraflar ve başta İstanbul olmak üzere Edirne, Bursa, Mekke, Medine, Mısır, Şam, Kudüs, Halep, Hemedan, Tebriz, Selanik, Bosna, Sofya v.s. gibi önemli kaza merkezleri kadılarının isim listeleri verilmiştir. Yine diğer bir özelliği de, bir şuara tezkiresi gibi, her dönemin şairleri hakkında bilgi verilmiş olmasıdır.

İ. Kütüphanelerinde çok sayıda yazma nüshası bulunan eser, Çağrı Yayınları tarafından **Şakaik-i Numaniyye ve Zeyilleri** adlı eserin III-IV. ciltleri olarak neşredilmiştir. Cilt sonlarında eserde adı geçen şahısların isim listesi verilmiştir.(29)

12- Fındıklılı İsmet Efendi, **Tekmiletü'ş-Şakâik fi Hakkı Ehli'l-Hakâik:**

Şakâik'e en son zeyli yazan İsmet Efendi, Çorumlu Osman Efendi'nin oğludur. 1291 (1845)'de İstanbul'un Fındıklı semtinde doğmuştur. Çocukluğundan beri biyografi sahasına ilgi duyan müellif, yolda gördüğü mezar taşlarını okur ve meşhurların fıkralarına büyük ilgi duyardı. Okuduğu askeri lisede de bu ilgisi devam etmiş ve derslerle fazla ilgilenmeyerek bu okulu yarıda bırakmıştır.

Teracim-i ahvale olan ilgisi dolayısıyla Yıldız Kütüphanesi memurluğuna atanmıştır. Roma'da yapılması düşünülen uluslararası tarih kongresine Osmanlı Devleti adına katılması kararlaştırılmış, fakat kongrenin ertelenmesi sonucu İtalya'ya gidememiştir. Müellif uzun süredir devam eden mide rahatsızlığından kurtulamayarak 14 Aralık 1904 tarihinde vefat etmiştir. Kabri Karaca Ahmet Mezarlığı'ndadır.

Şeyhulislam Esad Efendi'nin **Atrabu'l-Asar** ve Müstakim-zade Süleyman Sadettin Efendi'nin **Tuhfetü'l-Hattatîn** isimli eserlere de zeyl yazan müellifin şüphesiz en önemli kitabı Şeyhî Mehmed'in **Vakayiu'l-Fuzala**'sına yazdığı **Tekmiletü'ş-Şakâik fi Hakkı Ehli'l-Hakâik** adlı çalışmadır. Bu zeyil 1143-1314 (1730-1896) yılları arasında yaşamış ulema ve meşayihin biyografilerini ihtiva eder ve sekiz cildden oluşur. Ancak diğer eserleri ile birlikte bu dev eseri de 1314 (1896) Fındıklı yangınında yanıp kül olmuştur. Daha sonra müellif hatırlayabildiği alim ve tarikat şeyhlerinin tercüme-i hallerini dört ciltde toplamıştır. Maalesef bu dört ciltlik zeyilden de bugün elimizde sadece bir cildi bulunmaktadır. İ.Ü. Kütüphanesi, TY. 9290 numarada kayıtlı bu cildin faksimile olarak neşrini, Çağrı Yayınları yayımladığı **Şakâik Zeyilleri**'nin beşinci cildi olarak yapmıştır.

İsmet Efendi'nin dili sade ve açıktır. Günümüz ansiklopedik madde yazım anlayışına uygun olarak biyografisi verilen şahıslar için adeta birer takdim cümlesi koymuştur. Bir başlık altında asıl biyografi sahibinin dedesinden babasından, hatta oğullarından bile bazan uzunca bahsedilmesi, eserin bir başka özelliğidir.

(29) **Şakâik-i Numaniyye ve Zeyilleri**, III, s. VII-XIII, A.S. levend, age, 360-363; M. Süreyya Sicill-i Osmânî, III, 183; Bursalı M. Tahir, age, III, 142.

Bu zeyilin bazı kısımları **Türk Tarih Encümeni Mecmuası**'nda Ahmet Tevhit tarafından kısmen yayımlanmıştır. Ancak dört sayı devam eden bu dizide, altmış beş kişinin biyografisi verilmiştir. Ali Canib'in bir tenkit yazısı yüzünden bu yazı dizisi devam etmemiştir. Çağrı Yayınları tarafından yapılan tıpkı basımda ise, 377 kişinin biyografisi yer almaktadır. Bu neşirde ilk anlatılan kişi Sultan I. Mahmut, en son biyografisi verilen şahıs ise Şeyh Abdurrahim Efendi'dir.(30)

SONUÇ

Eş-Şakâiku'n- Numaniyye, zeyil ve tercümeleri özellikle edebiyat ve Osmanlı Tarihi araştırmaları için birinci dereceden kaynak durumundadır. Ancak Osmanlı'nın kuruluşundan 1896 tarihine kadar olan dönemi içine alan bu önemli eser, tercüme ve zeyillerinin tamamının elimizde mevcut olmaması sebebiyle tam anlamıyla faydalanabildiğimiz bir durumda değildir. Bu konuda sevindirici bir durum; Doç. Dr. Abdulkadir Özcan'ın himmetleri ile Çağrı Yayınları tarafından bu eserin en önemli tercüme ve zeyillerinin neşredilmiş olmasıdır. Bundan sonraki aşamada yapılacak iş; sadece İ. Kütüphanelerinde değil, ülke çapında bulunan kütüphanelerimiz ve yurt dışındaki yazma eser merkezlerinde mevcut bulunan bu eserle ilgili zeyil ve tercüme nushalarının tesbit edilerek ilim dünyasının hizmetine sunulmasıdır. Bu oldukça yüklü mali portre gerektiren iş, ilme gönül vermiş kuruluş ve vakıfların himmetiyle aşılabilir kanaatindeyiz.

(30) **Şakâik-i Numaniyye ve Zeyilleri,** V, s. V-VIII; B.M. Tahir, age, III, 77-78; Behcet Gönül. agm, 168.

BİBLİYOGRAFYA

Aktepe, Münir, "Taşköpri-zade", **İslam Ansiklopedisi (İ.A.),** XII/I, 41-46, MEB. İst. 1979

Bursalı, Mehmet Tahir, **Osmanlı Müellifleri,** I-III, Matbaa-i Amire, İst. 1333 ve aynı eserin Meral Yayınevi tarafından yapılmış neşri (Haz. A. Fikri Yavuz-İsmail Özen, Meral Yay. İst-1972)

Gökbilgin, M. Tayyib, "Takşöprü-zade ve İlmi Görüşleri I", **İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi,** VI/1-2, İst, 1975

Gönül, Behcet, "İstanbul Kütüphanelerinde Al-Şakaik Al-Numaniyye Tercüme ve Zeyilleri", **Türkiyat Mecmuası,** VII-VIII, 136-168 Maarif Matb. İst. -1945

İpekten, Haluk, **Türk Edebiyatının Kaynaklarından Türkçe Şuara Tezkireleri,** A.Ü.F.E.F. Erzurum-1989

Levend A. Sırrı, **Türk Edebiyatı Tarihi (Giriş) I,** TTK. 3. baskı, Ank.- 1989

Mehmet Süreyya, **Sicilli Osmânî,** I-IV, Matbaa-i Amire, İstanbul- 1317

Şakâik-i Numaniyye ve Zeyilleri, I-V, Haz. Doç. Dr. Abdulkadir Özcan, Çağrı Yay. İst. -1989

Taşköprû-zâde Ahmet Efendi, **Mevzuatü'l-Ulûm,** I-II, İkdam Matb. İst.-1313

.....**Eş-Şakaiku'n- Numaniyye fi Ulema-i Devleti'l-Osmaniyye,** Beyrut-1395 (1975)

Tolasa, Harun, "Taşköprülü-zade Ahmet Efendi", **Türk Ansiklopedisi (T.A.), XXX,** 484-485. MEB. 1981